

DOI [https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-31\(60\)-52-72](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-31(60)-52-72)
УДК 159.922.7+159.942+376.1+616.89-008.446+37.015.3

Давидова Оксана Володимирівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського;
Директор Комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний цент № 1».
Кременчук, Україна.

 <https://orcid.org/0009-0003-7457-6539>
71kseniya@gmail.com

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ РОЗЛАДОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ: ЄДНІСТЬ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У статті представлено теоретичний та емпіричний аналіз єдності процесів саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку з розладом дефіциту уваги з гіперактивністю (РДУГ). Досліджено актуальний рівень розвитку цих процесів у межах пілотажного дослідження та їх вплив на навчальну діяльність і соціальну адаптацію дітей. Визначено основні напрями дослідження, що охоплюють аналіз наукових підходів до проблеми саморегуляції та самоорганізації у дітей з РДУГ, емпіричне дослідження їхньої взаємодії та обґрунтування ефективних методів корекційної роботи. Теоретичний аналіз засвідчив багатофакторну природу РДУГ, що охоплює генетичні, нейропсихологічні та середовищні чинники, які безпосередньо впливають на виконавчі функції, зокрема увагу, планування, організацію та імпульсивність. Доведено, що порушення саморегуляції є суттєвим бар'єром для успішного навчання та соціалізації дітей з РДУГ. Емпіричне дослідження проводилося серед 30 дітей молодшого шкільного віку (6–10 років), які знаходяться під психолого-педагогічним супроводом в Інклюзивно-ресурсному центрі № 1 м. Кременчука. Для діагностики використано комплекс методик: проєктивна методика І. Млодик «Вулкан» для оцінювання рівня емоційної регуляції та самоконтролю; методика «Відтвори малюнки» для аналізу особливостей планування та організації діяльності; методика «Розфарбуй малюнок» Є. Кравцова для визначення рівня здатності до структурованої роботи та концентрації уваги. Результати дослідження засвідчили низький рівень розвитку саморегуляції та

самоорганізації у дітей з РДУГ, що підтверджує необхідність впровадження комплексних корекційних заходів. Зокрема, рекомендовано застосування спеціальних педагогічних стратегій та психологічних технік, спрямованих на розвиток навичок управління поведінкою, емоціями та увагою. Запропоновані рекомендації можуть бути корисними для педагогів, психологів та батьків дітей з РДУГ. Особливий акцент зроблено на необхідності створення сприятливих умов для розвитку самоконтролю та саморегуляції, що сприятиме кращій адаптації дітей в освітньому середовищі.

Ключові слова: саморегуляція; самоорганізація; розлад дефіциту уваги з гіперактивністю; молодший шкільний вік, Інклюзивно-ресурсний центр; корекційна робота; виконавчі функції; соціальна адаптація; поведінкова терапія.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Проблема саморегуляції та самоорганізації у молодших школярів із розладом дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) є надзвичайно актуальною у сучасній психології та педагогіці, оскільки ці процеси визначають успішність навчальної діяльності та соціальну адаптацію дітей. Недостатня сформованість саморегуляції у поєднанні з характерними для РДУГ симптомами, такими як дефіцит уваги, імпульсивність та гіперактивність, значно ускладнює здатність дітей до планування, організації та контролю власної діяльності. Крім того, наукові дослідження свідчать про значний вплив стресу на емоційну регуляцію таких учнів, що ще більше посилює труднощі їхньої самоорганізації.

Діти з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) часто стикаються з проблемами в організації своєї діяльності та самоконтролі. У цьому контексті важливими аспектами є саморегуляція та самоорганізація, які визначають здатність дитини адаптувати свою поведінку до зовнішніх вимог і вимог середовища. Ураховуючи єдність процесів саморегуляції та самоорганізації, важливо розробити ефективні підходи для їх розвитку, що сприятиме підвищенню навчальної мотивації, покращенню академічних досягнень і зниженню рівня дезадаптації дітей із РДУГ. Це обумовлює необхідність подальшого вивчення механізмів формування саморегуляції та самоорганізації у таких школярів, а також пошуку ефективних методик корекційної та педагогічної підтримки.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Сучасні українські дослідники

М. Гриньова, С. Грищенко, Ю. Каралаш, Т. Кириченко, А. Колупаєва, І. Мельник, О. Мельник, І. Горовенко, О. Петренко, Л. Савчук, І. Серьогіна, Н. Чопик, О. Мусієнко, О. Ферт, В. Чайка зосереджують свої наукові зусилля на вивченні проблеми саморегуляції та самоорганізації дітей молодшого шкільного віку. Їхні дослідження охоплюють різні аспекти цієї тематики, що дозволяє сформулювати комплексний підхід до аналізу проблеми.

Проблематику РДУГ представлено у працях С. Грищенко, який розглядає цей розлад як медико-соціальну проблему та досліджує його прояви у дітей 6–8 років. Загальні механізми саморегуляції особистості розглядаються у працях М. Гриньової та Т. Кириченко, які досліджують розвиток самоконтролю як ключового чинника ефективного навчання. І. Серьогіна аналізує роль саморегуляції в навчальній діяльності, що є важливим для визначення стратегій підтримки дітей з РДУГ в освітньому процесі.

Важливий аспект саморегуляції – емоційна стабільність, яку досліджує О. Ферт, аналізуючи вплив стресу та методи корекції емоційних порушень у дітей з РДУГ. Вона підкреслює важливість комплексного підходу до корекції, який включає психоедукацію та поведінкову терапію, а також звертає увагу на зменшення імпульсивності та покращення регуляції емоцій у таких дітей. Додатково, Н. Чопик та О. Мусієнко вивчають особливості саморегуляції у молодших школярів із цим розладом. Формування навичок самоорганізації у дітей з РДУГ є предметом досліджень автора В. Чайка, де наголошено на психологічних аспектах самоорганізації, а О. Мельник та І. Горовенко досліджують вплив саморегуляційних порушень на академічні досягнення школярів.

У працях Л. Бобро зазначається, що розвиток особистості дитини охоплює усвідомлення світу, формування мотивів поведінки та розвиток саморегуляції. Для дитини з РДУГ це особливо важливо, адже саморегуляція допомагає їй долати негативні емоції та зберігати стійкість до змін зовнішніх обставин. Праці І. Мельник спрямовані на розробку методичних підходів до навчання дітей з РДУГ, що сприяє їхній адаптації у шкільному середовищі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою дослідження є теоретичний та емпіричний аналіз єдності процесів саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку з розладом дефіциту уваги з гіперактивністю, а також визначення їхнього початкового рівня у межах пілотажного дослідження.

Зважаючи на мету дослідження, нами окреслено наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасних наукових підходів щодо проблеми саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку з РДУГ; описати взаємозв'язок між цими процесами та вплив на розвиток дітей молодшого шкільного віку з РДУГ.

2. Провести емпіричне дослідження для визначення єдності процесів саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку з РДУГ.

3. На основі отриманих результатів запропонувати рекомендації для корекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з РДУГ з метою підвищення їхніх навичок саморегуляції та самоорганізації.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Загальновідомо, що: проблема гіперактивності є міждисциплінарною, а інтеграція різних теоретико-методологічних підходів забезпечує комплексне розуміння проблеми РДУГ:

1. Сучасні дослідження наголошують на багатофакторній природі РДУГ, яка включає генетичні, анатомічні, нейропсихологічні та середовищні чинники, які зумовлюють порушення виконавчих функцій, таких як організація, планування, пам'ять та увага [3], [20].

2. Розлад дефіциту уваги і гіперактивність у молодших школярів є викликом для освіти [8], [12].

3. Діти з РДУГ мають проблеми з контролем своїх емоцій і поведінки, що ускладнює процес навчання та соціальної інтеграції [6], [16].

4. Саморегуляція у дітей з РДУГ є основним бар'єром для навчання та розвитку, оскільки порушення в управлінні власною поведінкою та емоціями перешкоджають їх успішній адаптації в освітньому процесі [5], [11].

5. Вивчення психологічних аспектів самоорганізації у молодших школярів підкреслює важливість створення умов для розвитку самоконтролю та саморегуляції, особливо у дітей з РДУГ, що сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу [2], [5], [10], [14], [15].

6. Формування навичок саморегуляції та самоорганізації є ключовим для подолання труднощів у навчанні і соціалізації, що підтверджує важливість спеціальних корекційних підходів: [7], [16], [17].

7. Важливість інклюзивного підходу до дітей з РДУГ у закладах освіти [7], [16], [19].

8. Доцільність застосування когнітивної терапії [7].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у дослідженні використано такі методи: теоретичні методи – аналіз

сучасного стану досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі; розгляд передумов формування саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку; дослідження єдності процесів саморегуляції та самоорганізації у контексті їхньої ролі в адаптації дітей з РДУГ; аналіз наукових підходів до трактування самоконтролю як важливої складової саморегуляції. Емпіричні методи: спостереження – з метою аналізу поведінкових проявів саморегуляції та самоорганізації у дітей із РДУГ в умовах спостереження Інклюзивно-ресурсного центру № 1 з використанням таких методик, як: проєктивна методика І. Молодік «Вулкан» – для оцінювання рівня емоційної регуляції, імпульсивності та самоконтролю; методика «Відтвори малюнки» – для аналізу особливостей планування, організації діяльності та здатності до структурованої роботи. Методика Є. Кравцова «Розфарбуй малюнок». Інтерпретаційні: якісний аналіз, порівняльний аналіз досліджуваних параметрів у межах пілотажного дослідження.

У дослідженні брали участь 30 дітей молодшого шкільного віку (6–10 років), які знаходяться під психолого-педагогічним супроводом в Інклюзивно-ресурсному центрі № 1 м. Кременчука. Усі діти мають симптоми, які можуть свідчити про наявність розладу дефіциту уваги з гіперактивністю. Загальна вибірка включала дітей, у яких: 1) діагноз РДУГ вже був офіційно підтверджений лікарем-неврологом або психіатром на основі клінічного обстеження та психодіагностичних методів, відповідно до критеріїв МКХ-10 або DSM-5 (ці діти перебувають під медичним наглядом і отримують відповідну корекцію); 2) спостерігаються симптоми, характерні для РДУГ, але діагноз ще не був офіційно підтверджений, оскільки діти перебувають на стадії спостереження і їхній стан аналізується лікарями-неврологами та психіатрами для подальшого визначення діагнозу. Відповідно до мети та завдань дослідження було обрано діагностичний інструментарій: проєктивна методика І. Молодік «Вулкан»; методика «Відтвори малюнки»; Методика «Розфарбуй малюнок» Є. Кравцова.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Саморегуляція та самоорганізація є ключовими психологічними процесами, що взаємодіють у контексті розладу дефіциту уваги з гіперактивністю. Дослідження підтверджують, що порушення саморегуляції є однією з основних причин труднощів дітей з РДУГ у освітньому процесі. У цьому зв'язку розгляд цих двох аспектів є важливим для розуміння механізмів, що лежать в основі поведінкових і когнітивних особливостей дітей з таким діагнозом.

У наукових дослідженнях саморегуляція розглядається як ключова передумова формування самоорганізації, що є особливо важливим для дітей із розладом дефіциту уваги з гіперактивністю.

Як зазначає Т. Кириченко [5], саморегуляція є структурним утворенням особистості, яке забезпечує цілеспрямованість та організованість діяльності, сприяючи ефективному контролюванню власної поведінки та прийняттю рішень. Це має безпосередній зв'язок із самоорганізацією, оскільки порушення у саморегуляції обумовлюють труднощі в організації діяльності дітей із РДУГ.

Подібні висновки відображено й у дослідженнях М. Гриньової [2], яка підкреслює, що саморегуляція є основним механізмом, що допомагає людині адаптуватися до умов середовища та досягати поставлених цілей. У контексті дітей із РДУГ це особливо актуально, оскільки саме порушення механізмів саморегуляції призводять до труднощів у виконанні навчальних завдань, організації часу та соціальної взаємодії.

І. Сergyogina [14] у своїй роботі акцентує увагу на важливості самоконтролю як складової саморегуляції в навчальній діяльності. Автор зазначає, що розвиток умінь самоконтролю сприяє підвищенню ефективності навчання та формуванню навичок самоорганізації, що є критичним для дітей із РДУГ, які часто стикаються з труднощами у контролі власної поведінки та організації освітнього процесу.

Саморегуляція визначається як здатність особистості контролювати власні імпульси, керувати увагою, планувати дії та оцінювати їхні результати [1]. Саморегуляція включає процеси контролю та управління власними емоціями, поведінкою та когнітивними процесами, що необхідні для досягнення поставлених цілей. У дітей молодшого шкільного віку з РДУГ спостерігається недостатній рівень розвитку саморегуляції, що проявляється у вигляді імпульсивності, гіперактивності та неуважності. Це ускладнює адаптацію до шкільного середовища, знижує ефективність навчання та перешкоджає засвоєнню нового матеріалу.

Т. Кириченко [5] стверджує, що сформовані навички саморегуляції з одного боку, сприяють здатності дитини дотримуватися чіткої послідовності дій, що є необхідним для організації навчальної діяльності. З іншого боку, труднощі в самоорганізації можуть ще більше підсилювати прояви дефіциту саморегуляції, створюючи замкнене коло, у якому дитина не здатна ефективно керувати своєю поведінкою та навчальним процесом. Якщо навички саморегуляції сформовані належним чином, дитина може ефективніше планувати та виконувати навчальні завдання. Навпаки, труднощі в самоорганізації можуть ще більше підсилювати прояви

дефіциту саморегуляції, ускладнюючи адаптацію дитини до шкільного середовища [1].

Згідно з дослідженнями І. Мельника [8], дефіцит саморегуляції є одним із основних факторів, що ускладнюють навчальну діяльність дітей з РДУГ.

На думку І. Мельника та І. Горовенка [9], діти з РДУГ часто демонструють високий рівень відволікання, що ускладнює підтримання послідовності та структури роботи.

Таким чином, дослідження українських науковців підкреслюють важливість саморегуляції та самоконтролю як фундаменту для розвитку самоорганізації, що є критично важливим для дітей із РДУГ.

Розглядаючи питання саморегуляції у дітей з РДУГ, слід враховувати нейропсихологічний аспект цього порушення. Розлад дефіциту уваги з гіперактивністю є комплексним нейропсихологічним станом, що впливає на поведінкові та емоційні аспекти розвитку дитини.

Аналіз теорії патологічних проявів синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) з точки зору доктора Рассела Барклі [20], дозволяє пояснити труднощі дітей з РДУГ з точки зору порушень виконавчих функцій, зокрема утримання інформації, емоційного контролю та когнітивної організації. Основні психологічні характеристики, які він виділяє, включають:

1. Дефіцит утримання інформації в пам'яті – діти з РДУГ не можуть довго зберігати події в робочій пам'яті, що ускладнює навчання на основі минулого досвіду та прогнозування майбутніх ситуацій.

2. Порушення контролю емоційної відповіді та імпульсивності – спостерігається нездатність до саморегуляції емоцій та стримування реакцій.

3. Труднощі з використанням мовлення для самоконтролю – внутрішнє мовлення відіграє важливу роль у регуляції поведінки, а у дітей з РДУГ цей механізм розвинений недостатньо.

4. Порушення аналітичного та синтетичного мислення – діти з РДУГ мають труднощі з обробкою інформації та її узагальненням [20].

Згідно з підходом Барклі [20], проблема полягає не в тому, що діти з РДУГ демонструють інші форми поведінки порівняно з однолітками, а у тому, що вони не можуть контролювати певні імпульси, які інші діти здатні стримувати за рахунок впливу дефіциту дофаміну та роботи префронтальної кори на процеси самоконтролю та ролі виконавчих функцій. Відповідно до його підходу, проблема не в тому, що діти з РДУГ роблять щось відмінне від інших, а у тому, що вони не можуть придушити певні поведінкові імпульси, які інші діти здатні контролювати.

Аналізуючи підхід Барклі [20], доцільно доповнити його власними міркуваннями. Діти з РДУГ не мають достатнього рівня самоконтролю через нейропсихологічні особливості, зокрема дисфункцію виконавчих функцій, що відповідають за планування, організацію та контроль поведінки. Барклі розглядає саморегуляцію як частину ширшого механізму виконавчих функцій, що включають робочу пам'ять, самоконтроль, внутрішнє мовлення та емоційну регуляцію. Отже, якщо розглядати саморегуляцію як здатність контролювати свої імпульси, емоції та когнітивні процеси, то ця теорія показує, що вона дійсно порушена. Цей підхід пояснює не лише труднощі дітей з РДУГ, а й дає підґрунтя для розробки корекційних стратегій (наприклад, поведінкові методи навчання або когнітивно-поведінкову терапію, включаючи жетонну систему).

Оскільки саморегуляція є базовим механізмом, що забезпечує самоорганізацію, важливо розглянути аспект здатності дітей з РДУГ до самоорганізації та основні характеристики цього процесу.

Як відомо, самоорганізація молодших школярів є важливим чинником їхнього розвитку, особливо в умовах сучасної освіти, де від учнів вимагається високий рівень самостійності та відповідальності. Саме молодший шкільний вік є критичним періодом для формування цих умінь, оскільки навчальна діяльність у цей період стає провідною.

У науковій літературі [18], йдеться, що навчальна діяльність відіграє ключову роль у формуванні здатності дитини до самоорганізації, оскільки сприяє розвитку навичок самостійного планування, організації власної діяльності та її коригування.

Праці вчених [2], [5], [9], [10], [14], [15], [17], [18], [19], прямо чи опосередковано пов'язують саморегуляцію та самоорганізацію, особливо у контексті навчальної діяльності та розвитку дітей з РДУГ.

Зокрема, Н.Чопик, О.Мусієнко описують механізм, де дефіцит саморегуляції поглиблює проблеми з самоорганізацією, що впливає на навчальні труднощі, а гальмування імпульсів можуть призводити до невміння зосередитися на виконанні завдань, що ускладнює ефективне планування діяльності. Тобто, дефіцитарність саморегуляції поглиблює проблеми з самоорганізацією, що, насамперед, посилює труднощі з навчанням [19]. В.Чайка [17] акцентує увагу на психологічних аспектах самоорганізації, підкреслюючи важливість здатності до рефлексії та внесення коректив у власну діяльність. Формування цих навичок є фундаментальним для управління поведінкою та досягнення успіху в навчанні.

Самоорганізація передбачає здатність структурувати власну діяльність, планувати її виконання, розподіляти час та дотримуватися інструкцій. Розлад дефіциту уваги та гіперактивності суттєво впливає на

здатність дитини до самоорганізації, оскільки ускладнює процеси планування, дотримання правил та організації дій. Для дітей молодшого шкільного віку з РДУГ характерні труднощі з організацією навчальних завдань, що негативно впливає на їхню академічну успішність. Вони часто не можуть ефективно розподілити час, забувають про поставлені завдання або виконують їх хаотично [15].

На основі аналізу наукових джерел [3], [6], [8], [9], [12], [14], [16], [19], [20] нами виокремлено та узагальнено такі ключові чинники недостатньої самоорганізації дітей з РДУГ: дефіцит уваги, імпульсивність та гіперактивність, що ускладнюють їхню здатність до планування, регуляції власної діяльності та адаптації в освітньому середовищі:

1. Дефіцит уваги. Діти з РДУГ мають труднощі з концентрацією, що ускладнює їхню здатність до організації власної діяльності. Вони швидко втомлюються, їх увага перемикається на сторонні подразники, що призводить до хаотичності виконання завдань.

2. Імпульсивність. Діти з РДУГ часто діють без попереднього обмірковування, що перешкоджає їхній самоорганізації. Вони можуть порушувати правила поведінки, не дотримуватися черговості дій, переривати інших, що ускладнює їхню соціальну адаптацію і здатність до навчання.

3. Гіперактивність. Постійний рух, зміна поз, імпульсивні дії створюють труднощі в підтримці уваги на конкретному завданні. Вони можуть несподівано залишити робоче місце, змінювати вид діяльності, що призводить до неефективного використання часу і низької продуктивності.

Важливим додатковим фактором, що посилює ці труднощі, є стрес, який негативно впливає на емоційну регуляцію, підвищуючи рівень тривожності, імпульсивності та труднощі з контролем поведінки. Стрес негативно впливає на емоційну регуляцію дітей з РДУГ, підсилюючи їхню імпульсивність та сприяючи виникненню емоційної нестабільності.

Отже, саморегуляція та самоорганізація є центральними процесами, що впливають на навчальну діяльність та соціальну адаптацію дітей з РДУГ. Недостатній розвиток цих механізмів призводить до труднощів у виконанні завдань, управлінні часом та дотриманні інструкцій. Дефіцит саморегуляції поглиблює проблеми з самоорганізацією, створюючи додаткові бар'єри для ефективного навчання. Таким чином, розвиток саморегуляції та самоорганізації у дітей молодшого шкільного віку з РДУГ є критично важливим для їхньої успішної адаптації та навчання. Комплексний підхід, що включає психолого-педагогічний супровід, створення сприятливого розвивального середовища та ранню діагностику, сприяє покращенню цих навичок та підвищенню академічної успішності дітей.

Зупинимось на результатах емпіричного дослідження. У дослідженні емоційної сфери дітей із розладом дефіциту уваги з гіперактивністю для оцінювання рівня тривожності, імпульсивності та особливостей самосприйняття було застосовано проєктивну методику І. Млодик «Вулкан».

Результати аналізу малюнків показують значні відмінності в емоційній саморегуляції та самоорганізації дітей з РДУГ, 15 % дітей виявляли високий рівень імпульсивності, що проявлялося у хаотичних малюнках з яскравими кольорами. Це вказує на труднощі з емоційним контролем та плануванням дій, що може впливати на навчання і соціальні контакти.

Демонстрували ознаки гіперактивності, з великими динамічними малюнками 18 % дітей, що свідчить про високий рівень емоційного збудження і труднощі з утриманням уваги. Більшість дітей (понад 40 %) демонстрували середній рівень емоційної саморегуляції, з гармонійними малюнками та більш структурованими формами, що свідчить про здатність до емоційного контролю і організації діяльності. Мали змішані прояви емоційної нестабільності 25 % дітей, що вказує на їх труднощі з емоційною регуляцією та потребу в додатковій підтримці для розвитку навичок саморегуляції.

Отримані результати підкреслюють значення емоційної саморегуляції та самоорганізації в поведінці дітей із РДУГ та вказують на необхідність індивідуалізованих підходів у навчанні та вихованні для покращення їхньої адаптації до соціального середовища. У межах дослідження дітей із РДУГ було використано методику «Відтвори малюнки», яка дозволяє оцінити особливості наочно-дійового мислення, когнітивного контролю та рівня сформованості навичок самоорганізації.

Діти з високим рівнем самоконтролю (10 %) демонстрували точне виконання завдань, високу концентрацію та ефективне використання когнітивних стратегій. Це свідчить про добре розвинуті навички самоорганізації, що дозволяють дітям успішно виконувати завдання без зовнішнього контролю. Їх здатність планувати свої дії, коригувати помилки та зберігати зосередженість вказує на високий рівень саморегуляції та контроль над емоціями, що є важливим для досягнення стабільних результатів у навчанні та соціальній взаємодії.

Середній рівень самоконтролю, зафіксований у 37 % дітей, проявляється в тому, що вони виконували завдання з певними помилками, що потребують виправлення. Це вказує на наявність базових навичок самоорганізації, однак деякі труднощі з самоконтролем та організацією діяльності залишаються.

Діти цієї групи здатні виконувати завдання, однак їм потрібна додаткова підтримка з боку дорослих для коригування помилок та стимулювання до більшої зосередженості. Такі діти можуть краще справлятися із завданнями в умовах зовнішнього контролю, але можуть мати труднощі з самостійною організацією без додаткових вказівок. Труднощі з організацією діяльності та нестабільною увагою спостерігались у 40 % дітей з низьким рівнем самоконтролю. Вони часто демонстрували порушення у послідовності виконання завдань, мали проблеми із збереженням уваги на тривалий час, що може ускладнювати процес навчання. Це може призводити до зниження ефективності виконання завдань, а також до труднощів у навчанні та соціальній адаптації. Вони потребують постійного нагадування та коригування з боку дорослих, щоб досягти кращих результатів.

У 13 % дітей було зафіксовано дуже низький рівень самоконтролю, що проявляється у хаотичному виконанні завдань, відсутності планування та значних труднощах з концентрацією уваги. Ці діти часто ігнорують інструкції, не можуть коригувати свої помилки і мають проблеми з організацією діяльності, що призводить до критично низького рівня самоорганізації. Такі діти стикаються з серйозними труднощами в навчанні, виконанні завдань, а також у соціальних взаємодіях, де важливим є дотримання правил і послідовність дій.

Отже, результати аналізу за цією методикою, свідчить про недостатню сформованість механізмів планування, регуляції та корекції власної діяльності у вибірці досліджуваних.

Наступним етапом дослідження була методика «Розфарбуй малюнок» Є. Кравцова, яка дозволяла оцінити рівень самоконтролю та організованості дітей через спостереження за дотриманням інструкцій, увагою до деталей та здатністю до планування дій під час виконання завдання.

Отже, з високим рівнем самоконтролю було визначено 12 % респондентів. Вони точно виконували завдання, коригували помилки та проявляли зосередженість, що свідчить про розвинуті навички організованості та планування. 35 % дітей показали середній рівень самоконтролю, виконуючи завдання з деякими помилками, що потребували додаткового нагадування, вказуючи на базовий рівень саморегуляції. 38 % учнів продемонстрували низький рівень самоконтролю, часто робили помилки, змінювали стратегію виконання та мали труднощі з послідовністю дій. Виконували завдання хаотично, ігноруючи інструкції 15 % дітей, що вказує на значні порушення самоконтролю та низьку здатність до організації діяльності.

Дані, отримані у ході дослідження, показали значні відмінності у здатності дітей із РДУГ слідувати структурованим вимогам і планувати власну діяльність.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Результати емпіричного дослідження чітко демонструють взаємозв'язок між емоційною саморегуляцією та самоорганізацією у дітей з РДУГ. Діти, які продемонстрували високий рівень імпульсивності та гіперактивності, виявляють труднощі з управлінням своїми емоціями та організацією власної діяльності. Хаотичні малюнки, використання інтенсивних кольорів, а також відсутність структурованості у їх роботах вказують на низький рівень емоційної саморегуляції, що безпосередньо впливає на здатність планувати і послідовно виконувати завдання. Це підтверджує, що емоційна саморегуляція і самоорганізація тісно пов'язані – труднощі в управлінні емоціями призводять до проблем із організацією діяльності.

З іншого боку, діти, у яких виявлений середній рівень емоційної саморегуляції, показують кращі результати в організації своєї діяльності. Їх малюнки вирізняються більшою гармонійністю та структурованістю, що свідчить про здатність зберігати зваженість у виконанні завдань. Така здатність до структурованого виконання завдань свідчить про початкову форму самоорганізації, хоча вони все ще мають труднощі в самостійному контролі за власними діями. Низький рівень емоційної саморегуляції у значної частини дітей також корелює з низьким рівнем самоорганізації. У дітей, що демонструють хаотичне виконання завдань, значні труднощі з концентрацією та порушення послідовності дій, спостерігається відсутність здатності до ефективного планування і корекції діяльності.

Таким чином, аналіз даних свідчить, що емоційна саморегуляція та самоорганізація взаємозалежні та взаємообумовлені. Труднощі з емоційним контролем значною мірою обмежують можливості ефективної організації діяльності, що має важливі наслідки для навчання та соціальної адаптації дітей з РДУГ.

Отримані результати підкреслюють важливість розвитку навичок самоорганізації у дітей із РДУГ, оскільки саме дефіцит цілеспрямованої діяльності, труднощі з підтриманням структурованості та недостатній когнітивний контроль є ключовими факторами, що ускладнюють їхню соціальну адаптацію. Це вимагає впровадження корекційно-розвивальних програм, спрямованих на формування стратегії регуляції власних дій,

розвиток навичок планування та підвищення самоконтролю в умовах освітнього середовища.

З огляду на ці фактори, втручання має бути спрямоване на розвиток організаційних навичок та саморегуляції, а ефективними методами можуть бути:

- Тренування когнітивного контролю: вправи на розвиток планування, поетапного виконання завдань, самостійного аналізу власних дій.
- Формування навичок самоконтролю: використання методів зовнішньої стимуляції (нагадування, візуальні підказки, часові обмеження) та поступовий перехід до самостійного контролю.
- Розвиток стратегії організації діяльності: навчання дітей структурованому підходу до виконання завдань (розподіл роботи на етапи, створення алгоритмів дій, формування звички доводити розпочате до кінця).
- Робота над регуляцією емоційної сфери: розвиток здатності розпізнавати та контролювати власні емоційні стани для підвищення концентрації уваги та зниження імпульсивності.
- Необхідність впровадження жетонної системи як ефективного підходу до розвитку когнітивних навичок, саморегуляції та самоорганізації дітей з РДУГ обґрунтовується її здатністю створювати чітку структуру та мотиваційне підкріплення. Такі системи передбачають структуровану діяльність, чіткий розклад та спеціальні методики тренування уваги й поведінкової гнучкості. Вони сприяють формуванню адаптивних стратегій та підвищенню рівня самоконтролю, що є критично важливим для успішного навчання й соціалізації дітей з гіперактивністю.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. Проблема самоорганізації та саморегуляції дітей із РДУГ залишається недостатньо вивченою, попри її важливість для навчальної діяльності та соціальної адаптації.

Подальші дослідження мають зосереджуватися на розробці ефективних методик формування навичок самоорганізації та саморегуляції у таких дітей, що сприятиме їхній успішній інтеграції в освітній процес. Врахування цих аспектів у освітньому процесі та психокорекційній роботі сприятиме покращенню когнітивної гнучкості, підвищенню рівня саморегуляції та формуванню більш ефективної організованості у дітей із РДУГ, що позитивно вплине на їхню навчальну діяльність та соціальну адаптацію.

Важливо продовжити дослідження в напрямку розробки формуального експерименту для впровадження специфічних технік, які

можуть допомогти дітям з РДУГ поліпшити свої навички саморегуляції в більшому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] Л. Бобро, «Розвиток саморегуляції дітей старшого дошкільного віку як умова уміння долати негативні емоції», *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, № 1, с. 30–35, 2021. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2075/1/5.pdf> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [2] М. В. Гриньова, *Саморегуляція*. Полтава, Україна: АСМІ, 2008. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://studfile.net/preview/10018458/> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [3] С. В. Грищенко, «Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю в дітей віком 6–8 років як медико-соціальна проблема», *Сучасна педіатрія. Україна*, № 1(137), с. 143–152, 2024. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://med-expert.com.ua/journals/wp-content/uploads/2024/04/21.pdf> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [4] Ю. Каралаш, «Самоорганізація нації як подолання рудиментів посттоталітарної ментальності», на *Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті*. Львів, 2020, с. 517–520. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32602> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [5] Т. В. Кириченко, «Психологічний зміст саморегуляції особистості», *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, т. 1, вип. 3, с. 82–87, 2017. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/835/790> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [6] В. Князєв, «Особливості самооцінки та розвитку особистості у дітей із розладом дефіциту уваги з гіперактивністю», *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*, т. 34(73), № 3, с. 34–39, 2023. [Електронний ресурс].
Доступно: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/3_2023/6.pdf Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [7] А. Колупаєва, Л. Савчук, *Діти з особливими потребами та організація їх навчання*. Київ, Україна, 2011. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://psychologdcpp.in.ua/wp->

- [content/uploads/2019/10/biblioteka/file99.pdf](#) Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [8] І. Мельник, В. Щербита, «Діти з руховою розгальмованістю або РДУГ: правила організації та проведення занять», *Практичний психолог: дитячий садок*, № 2, с. 18–20, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26528/1/Melnyk_I_S_PP_2019_PI.pdf Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [9] І. С. Мельник, І. С. Горовенко, «Підготовка вихователів до організації розвивального середовища для дітей з руховою розгальмованістю та РДУГ у старшій групі ЗДО», на *I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах*. Дніпро, 2020, т. 2, 611 с., с. 68–69. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/06/Том.-2-28.05.2020-29.05.2020.pdf> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [10] Н. Мирончук, «Основні аспекти самоорганізації навчально-професійної діяльності майбутніх викладачів», *Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти*: зб. наук. праць; С. С. Вітвицької, Н. М. Мирончук, Ред. Житомир: ФОП Левковець, с. 168–172, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://eprints.zu.edu.ua/18876/1/Мирончук%20Н.М.%20Основні%20аспекти%20самоорганізації%20навч.-проф.%20діяльності%20викладачів.pdf> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [11] О. Петренко, *Особливості регулятивної сфери у школярів з різними навчальними досягненнями*. Київ, Україна: Міленіум, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/WJUBo2> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [12] О. В. Романчук, *Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей*. Львів, Україна: Свічадо, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://vinmedlib.org.ua/elektronni-resursy/virtualnyi-den-informatsii/1401-romanchuk-o-giperaktivnij-rozlad-z-defitsitom-uvagi-u-ditej-tekst-praktichne-kerivnitstvo-o-romanchuk-lviv-svichado-2015-300-s-618-978-9-r-69> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [13] Н. Семергей, «Самоорганізація суспільного життя українського народу в другій половині XIX – на початку XX століття: історіографічна карта», *Грані*, т. 23, № 3, с. 6–16, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1473/1445> Дата звернення: Січ. 06, 2025.

- [14] І. Ю. Серьогіна, «Проблема саморегуляції та самоконтролю в навчальній діяльності», *Вісник Криворізького державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2019. [Електронний ресурс] Доступно: https://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6104/16/pdf24_merged-265-293.pdf Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [15] І. Федорак, «Розвиток самоорганізованості молодшого школяра шляхом становлення його як суб'єкта навчальної діяльності», *Проблеми сучасної психології*, № 13, с. 565–570, 2011. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/161054/160234> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [16] О. Г. Ферт, «Індивідуальний підхід до корекції поведінки дітей з гіперактивним розладом з дефіцитом уваги в інклюзивному освітньому процесі», *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, вип. 33, с. 82–86, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2017_33_16 Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [17] В. М. Чайка, О. Т. Писарчук, Н. О. Ратушняк, О. Я. Теслюк, «Формування вмінь самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи з особливими потребами», *Zeszyty naukowe WSG, seria: Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo*, т. 36, № 5, с. 164–176, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/a3e19bc5-ddf2-492c-9941-2cefb4f2d265/content> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [18] О. Чикурова, «Формування самопроцесів особистості учнів початкової школи як компонентів вміння самоорганізації навчальної діяльності», in *6th International Scientific and Practical Conference Theory and Practice of Science: Key Aspects*. Rome, Italy, 2022, № 22(113), pp. 167–176. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/issue/view/19-20.06.2022/13>; <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.06.2022> Дата звернення: Січ. 06, 2025.
- [19] Н. Чопик, О. Мусієнко, «Особливості прояву розладу дефіциту уваги з гіперактивністю у дітей старшого дошкільного віку», *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, № 5(24), с. 190–195, 2024. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/162> Дата звернення: Січ. 06, 2025.

- [20] R. A. Barkley, «Behavioral inhibition, sustained attention, and executive functions: Constructing a unifying theory of ADHD», *Psychological Bulletin*, vol. 121(1), pp. 65–94. 1997. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.121.1.65>

SELF-REGULATION AND SELF-ORGANIZATION IN ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN WITH ATTENTION DEFICIT HYPERACTIVITY DISORDER: UNITY OF PROCESSES

Oksana Davydova,

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology,
Pedagogy, and Philosophy of the Kremenchuk National University
named after Mykhailo Ostrogradskyi;
Director of the Municipal Institution
«Inclusive Resource Center No 1».
Kremenchuk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0009-0003-7457-6539>
71kseniya@gmail.com

Abstract. The article presents a theoretical and empirical analysis of the unity of self-regulation and self-organization processes in primary school-aged children with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder). The current level of development of these processes was examined within a pilot study, along with their impact on children's learning activities and social adaptation. Considering the study's objective, the key research directions include analyzing scientific approaches to the problem of self-regulation and self-organization in children with ADHD, conducting an empirical study of their interaction, and substantiating effective methods for corrective work. The theoretical analysis confirmed the multifactorial nature of ADHD, encompassing genetic, neuropsychological, and environmental factors that directly affect executive functions, including attention, planning, organization, and impulsivity. It has been proven that self-regulation impairments present a significant barrier to the successful learning and socialization of children with ADHD. The empirical study was conducted among 30 primary school-aged children (6–10 years old) receiving psychological and pedagogical support at Inclusive Resource Center No. 1 in Kremenchuk. A set of diagnostic methods was used, including I. Mlodik's projective technique "Volcano" to assess emotional regulation and self-control, the "Reproduce the Drawings" method to analyze planning and organizational skills, and

Ye. Kravtsov's "Color the Drawing" method to determine structured work ability and attention concentration levels. The study results indicated a low level of self-regulation and self-organization development in children with ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), confirming the need for comprehensive corrective interventions. In particular, the implementation of specialized pedagogical strategies and psychological techniques aimed at developing behavioral, emotional, and attentional management skills is recommended. The proposed recommendations may be useful for teachers, psychologists, and parents of children with ADHD. Special emphasis is placed on the necessity of creating favorable conditions for developing self-control and self-regulation, which will facilitate better adaptation in the educational environment.

Keywords: self-regulation; self-organization; attention deficit hyperactivity disorder (ADHD); primary school age; Inclusive-Resource Centers (IRCs), corrective work; executive functions; social adaptation; behavioral therapy

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] L. Bobro, «Rozvytok samorehuliatsii ditei starshoho doshkilnoho viku yak umova uminnia dolaty nehatyvni emotsii», *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, № 1, s. 28–33, 2021. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2075/1/5.pdf> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [2] M. V. Hrynova, *Samorehuliatsiia*. Poltava, Ukraina: ASMI, 2008. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://studfile.net/preview/10018458/> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [3] S. V. Hryshchenko, «Syndrom defitsytu uvahy z hiperaktyvnistiu v ditei vikom 6–8 rokiv yak medyko-sotsialna problema», *Suchasna pediatriia*. Ukraina, № 1(137), s. 143–152, 2024. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://med-expert.com.ua/journals/wp-content/uploads/2024/04/21.pdf> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [4] Yu. Karalash, «Samoorganizatsiia natsii yak podolannia rudymentiv posttotalitarnoi mentalnosti», na *Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu Totalitaryzm yak systema znyshchennia natsionalnoi pamiaty*. Lviv, 2020, s. 517–520. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32602> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).

- [5] T. V. Kyrychenko, «Psykhologichnyi zmist samorehuliatsii osobystosti», Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Psykhologichni nauky», t. 1, vyp. 3, s. 82–87, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/835/790> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [6] V. Kniaziev, «Osoblyvosti samoostinky ta rozvytku osobystosti u ditei iz rozladom defitsytu uvahy z hiperaktyvnistiu», Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia: Psykhologhiia, t. 34(73), № 3, s. 34–39, 2023. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/3_2023/6.pdf Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [7] A. Kolupaeva, L. Savchuk, *Dity z osoblyvymy potrebamy ta orhanizatsiia yikh navchannia* Kyiv: Ukraina. 2011 [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://psychologdcpp.in.ua/wp-content/uploads/2019/10/biblioteka/file99.pdf> (Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [8] I. Melnyk, V. Shcherbyta, «Dity z rukhovoio rozghalmanistiu abo RDUH: pravyla orhanizatsii ta provedennia zaniat», Praktychni psykholog: dytiachyi sadok, № 2, s. 18–20, 2019. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26528/1/Melnyk_I_S_P_2019_PL.pdf Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [9] I. S. Melnyk, I. S. Horovenko, «Pidhotovka vykhovateliv do orhanizatsii rozvyvalnoho seredovyshcha dlia ditei z rukhovoio rozghalmanistiu ta RDUH u starshii hrupi ZDO», na I Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. Shliakhy rozvytku nauky v suchasnykh kryzovykh umovakh. Dnipro, 2020, t. 2, 611 s., s. 68–69. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/06/Tom.-2-28.05.2020-29.05.2020.pdf> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [10] N. Myronchuk, «Osnovni aspekty samoorhanizatsii navchalno-profesiinoi diialnosti maibutnikh vykladachiv», Profesiina pidhotovka fakhivtsiv u systemi neperervnoi osvity: zb. nauk. prats; S. S. Vitvytskoi, N. M. Myronchuk, Red. Zhytomyr: FOP Levkovets, s. 168–172, 2015. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://eprints.zu.edu.ua/18876/1/Мирончук%20Н.М.%20Осн%20овні%20аспекти%20самоорганізації%20навч.-проф.%20д-сті%20викладачів.pdf> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [11] O. Petrenko, *Osoblyvosti rehuliatyvnoi sfery u shkoliariv z riznymy navchalnymy dosiahnenniamy*. Kyiv, Ukraina: Milenium, 2016.

- [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/WJUBo2> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [12] O. V. Romanchuk, Hiperaktyvnyi rozlad z defitsytom uvahy u ditei. Lviv, Ukraina : Svichado, 2015. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://vinmedlib.org.ua/elektronni-resursy/virtualnyi-den-informatsii/1401-romanchuk-o-giperaktivnij-rozlad-z-defitsitom-uvagi-u-ditej-tekst-praktichne-kerivnitstvo-o-romanchuk-lviv-svichado-2015-300-s-618-978-9-r-69> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [13] N. Semerhei, «Samoorganizatsiia suspilnoho zhyttia ukrainskoho narodu v druhii polovyni XIX – na pochatku XX stolittia: istoriohrafichna karta», Hrani, t. 23, № 3, s. 8–14, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1473/1445> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [14] I. Yu. Serohina, «Problema samorehuliatcii ta samokontroliu v navchalnii diialnosti», Visnyk Kryvorizkoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky, 2019. [Elektronnyi resurs] Dostupno: https://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6104/16/pdf24_merged-265-293.pdf Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [15] I. Fedorak, «Rozvytok samoorganizovanostimolodshoho shkoliara shliakhom stanovlennia ioho yak subiekta navchalnoi diialnosti», Problemy suchasnoi psykholohii, № 13, s. 565–570, 2011. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/161054/160234> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [16] O. H. Fert, «Indyvidualnyi pidkhid do korektsii povedinky ditei z hiperaktyvnym rozladom z defitsytom uvahy v inkliuzyvnomu osvithomu protsesi», Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, vyp. 33, s. 82–86, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuy.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2017_33_16 Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [17] V. M. Chaika, O. T. Pysarchuk, N. O. Ratushniak, O. Ya. Tesliuk, «Formuvannia vmin samoorganizatsii navchalnoi diialnosti uchniv pochatkovoї shkoly z osoblyvymy potrebamy», Zeszyty naukowe WSG, seria: Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo, t. 36, № 5, s. 164–176, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/a3e19bc5-ddf2-492c-9941-2cefb4f2d265/content> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).

- [18] O. Chykurova, «Formuvannia samoprotsesiv osobystosti uchniv pochatkovoї shkoly yak komponentiv vminnia samoorhanizatsii navchalnoi diialnosti», in 6th International Scientific and Practical Conference Theory and Practice of Science: Key Aspects. Rome, Italy, 2022, № 22(113), s. 167–176. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/issue/view/19-20.06.2022/13>;
<https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.06.2022> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [19] N. Chopyk, O. Musiienko, «Osoblyvosti proiavu rozladu defitsytu uvahy z hiperaktyvnistiu u ditei starshoho doshkilnoho viku», Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriia «Pedahohika. Psykholohiia», № 5(24), s. 190–195, 2024. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/162> Data zvernennia: Sich. 06, 2025. (in Ukrainian).
- [20] R. A. Barkley, «Behavioral inhibition, sustained attention, and executive functions: Constructing a unifying theory of ADHD», *Psychological Bulletin*, vol. 121(1), pp. 65–94. 1997. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.121.1.65> (in English).

*Стаття надійшла до редакції
03 лютого 2025 року*

